

3. Parijs 1812 (essay)

Synopsis:

Een essay in de vorm van een verhaal. Jean Dupont, sergeant in het leger van Napoleon vertelt n.a.v. het schilderij Le Sacre van J.-L. David over Napoleon en de redenen van de eigen verering van deze gestalte. N.a.v. het portret van David van 1812, met Napoleon des nachts op zijn studeerkamer arbeidend aan 'het geluk van mijn onderdanen', de droom van een bezoek aan Napoleon aldaar, in de hoop op een bevordering. De Napoleon die hij aantreft blijkt geheel verdiept in zijn herinnering aan en fantasie omtrent Pasquale Paoli, de held van Corsica en van Napoleon, en alleen daar zaagt hij Jean Dupont enige tijd over door.

Eerste pagina's:

(De ontmoeting tussen twee dromers die de lezer hieronder vindt gearrangeerd speelt zich af tegen een historisch decor dat zich desgewenst laat documenteren.¹ Zo was het beeld van Napoleon als gewapend apostel van de idealen van de Franse Revolutie in de verlichte kringen van het Europa van 1800 algemeen en waren de soldaten van de Grande Armée, althans van de Franse kern daarvan, zonder twijfel mede gemotiveerd door dit beeld van hun keizer en generaal. De verering die Napoleon zelf toedroeg aan Pasquale Paoli, de vrijheidsheld en in latere tijd gouverneur van Corsica, tot en met de droom van een gezamenlijk bestuur over een van de Fransen bevrijd Corsica, is gedocumenteerd in brieven van een nog jeugdige Napoleon aan zijn reeds middelbare en in deze jaren als balling in Engeland verblijvende held. Hoeveel duur van tijd beschoren was aan deze eenzijdige band werd me niet bekend; ik vulde de duur in zoals ze me voor het verhaal van pas kwam. Wel laten de schilderijen van Jacques-Louis David die in het essay worden genoemd zich nog bewonderen en bleef Napoleons commentaar op het laatste ervan bewaard..

¹ Geraadpleegd werden o.a. Frédéric Masson et Guido Biagi, *Napoléon inconnu*, Paul Ollendorff, Parijs 1895, Paul Bartel: *La Jeunesse inédite de Napoleon d'après des documents*, Amiot-Dumont, Parijs 1954, Antoine Guillois, *Napoleon, l'homme, la politique, l'orateur d'après sa correspondance et ses oeuvres*, Perrin, Parijs 1889; J.W. Bronkhorst, *Napoleon, De waarheid achterhaald*, Omniboek, Den Haag z.j., en F.D. Guerrazzi, *Pasquale Paoli ossia la rotta di Pontenuevo*, Guigoni, Milaan 1864.

Maar geschiedschrijving noch historische belletrïe zijn het doel van dit verslag. Liever moet de lezer er een uitwerking zien van enkele suggesties die in het eerste essay van dit boek, 'De Verspreiding van een Abuis', al werden gedaan. Het gaat om wat twee karakters, het ene betrokken op het horizontale tussenmenselijke verkeer en het andere een heersersnatuur van de verstandelijke soort, karakters die voor deze gelegenheid de namen dragen van Jean Dupont en van Napoleon, aan zichzelf kunnen voorspiegelen langs de weg van de eigen gelovige fantasie. Dat één van de twee voorbeelden de devotie tot een politieke alleenheerser betreft volgt uit mijn opinie dat devoties van deze soort, meer dan enige andere in dit boek belichte devotie, de gevaarlijkste en vaak ook de meest tragische van alle devoties zijn.

Voor het invullen van de fantasie ging ik behalve bij het historische feit te rade bij een reeks van eigen indrukken via mensen die mijn pad kruisten, met hier en daar een toetsing aan het analoge ervaren van de twee karakters die als tweetal vijftieng lang de mijne zijn geweest.)

*

- De grootste schilder, beste mensen, - zei Jean Dupont tegen zijn kameraden en hij schonk zich maar vast een beker in, - is David. Ja, Jacques-Louis David, je weet wel. Niet dat ik veel van de kunst begrijp, hou me ten goede, maar David is de schilder van de keizer en de keizer is niet achterlijk. Laat de keizer maar schuiven, zeg ik altijd maar. Of tenminste, dat zei ik... tot de afgelopen nacht. Maar nu... Ach, laat maar. Ik weet het gewoon niet meer. Niet van de keizer en niet van mezelf. 't Kan zijn dat ik gewoon wat in de war ben, vandaag, -

De kameraden, een broederschapje van vier, trokken een wenkbrauw op. Het was de laatste avond van een paar dagen verlof, een ogenblikje van rust op de plaats dat hen gegund mocht wezen daar de compagnie al de andere dag zou opbreken. Een expeditie naar het verre Oosten, naar Pruisen, naar Polen, zelfs naar Rusland naar het scheen. Maar vanavond mocht de plicht nog wachten. En waarom dan niet een bekertje wijn gedronken, gewoon in de stamkroeg in Parijs, en geluisterd naar wat die Jean Dupont nu weer te vertellen had.

- Maar Jean, - zei één van hen. - In de war? Jij? Is er soms wat? Kom, zeg eens op. -

Jean Dupont bleef nog aarzelen. - Wel, eh... - zei hij. - Eh, ja, nu ik er op terugzie weet ik het niet meer zo zeker. Niet van hem en

niet van mezelf. Geef me liever de permissie om er nog een nachtje over te slapen. -

- Kom, Jean ! Je hebt ons nu nieuwsgierig gemaakt. Zeg op! -

- Oh, ik zie het al, - zuchtte Jean. - Nu kan ik er niet meer onderuit. Ja, ja, vertel me maar niets. Jullie willen gewoon eens horen hoe Jean Dupont eindelijk eens van zijn stokpaard valt. Echt? Nou, mij om het even. We kunnen elkaar toch wel vertrouwen, niet. Ja, hoor eens, hou me ten goede, of het echt gebeurd is allemaal, dat durf ik niet meer te zeggen. Voor de volle honderd procent sta ik er niet voor in. Misschien heb ik het wel gedroomd... Laten we dat maar hopen, eigenlijk. Een andere keizer dan Napoleon hebben we niet en het leven is kort genoeg. Maar laat me wel even uitpraten, als ik zo vrij wezen mag. En ga niet zitten lachen, ik ken je langer dan vandaag. Neem er gewoon maar eentje, ik betaal, en hou allemaal voor een ogenblik je smoel.

Dus wat ik zeggen wou - zo stak Jean Dupont nu echt van wal en de kameraden schoven wat dichter rond de tafel - smaak heeft ie wel, Napoleon. Als met een arendsoog speurt hij naar de grootste schilder en wham!, daar heeft ie 'm, David. Heb je de Sacre wel eens gezien? Nee? Nou, dan mis je toch wel wat. Ik zag 'm wel, ja, en zelfs van heel dichtbij. Dat komt, moet je weten, doordat mijn maat van de zesde compagnie familie is van een assistent van die schilder David. Een aantgetrouwde neef is dat. Samen met tien andere knapen moest die neef een tweede exemplaar van hetzelfde schilderij gaan maken. Alles onder toezicht van de meester, natuurlijk, maar hij en die andere assistenten deden het werk. M'n maat vertelde me er van, dus ik zei meteen: weet je wat? Laten we eens op dat atelier gaan kijken. Van kunst heb ik geen verstand, hou me ten goede, maar zo'n kroning van de keizer eens helemaal uitgetekend te zien, dat leek me toch wel wat.

Nou, wij dus naar dat atelier. Een enorme ruimte, je weet niet wat je ziet. Die twee lappen meten elk zo'n zes bij acht meter en ze stonden keurig naast elkaar tegen de muur. En tenminste dat ene werk had die schilder David dus helemaal in zijn eentje volgeschilderd. Nou ja, de hoofdzaken dus. En kijk, van kunst weet ik dus niets, hou me ten goede, maar om zo'n reusachtige lap te kunnen schilderen met iedereen en alles erop, dat is toch niet niks. Zelf zou ik nog liever de slag bij Wagram weer eens over doen, om het je eerlijk te zeggen. Nou, eh... wat je daar dus te zien krijgt dat is

die kroning van acht jaar terug in de Notre Dame. Alle bijzonderheden van zo'n plechtig ogenblik. Al die sinterklazen van de kerk, natuurlijk, want zelfs de paus vond dat ie het niet mocht missen, maar toch ook alles wat in deze wereld iets te betekenen heeft. Dat vind ik ook het nut van zo'n schilderij. Je wilt die mensen wel eens wat duidelijker leren kennen, niet, weten hoe ze eruit zien. En of je ze een beetje kan vertrouwen. Nou, op dat schilderij krijg je dat dus duidelijk te zien. Wat een pruik op heeft is nog van vóór de Revolutie, dus daar zijn we gauw mee klaar. En de rest, vraag je? Ach, uiteindelijk zijn dat gewoon maar jongens van de gestampte pot. Tenminste: dat wàren ze. Wat ouder dan jij en ik, natuurlijk, maar jouw vader had er net zo goed bij kunnen staan. Op dat schilderij hebben ze hun mooiste uniformen aan, met linten en medailles. Maar ik moet je zeggen: van mij mag dat ook wel een keer. Het gebeurt niet elke dag dat er een keizer wordt gekroond. En zeker niet een keizer die van binnen toch eigenlijk een man van de Revolutie is. Want dat is toch iets buitengewoons, dat vinden jullie toch ook: zó'n keizer, daar pik je ook als gewone man nog iets van mee. Bij Napoleon hoef je niet van een gouden bordje te hebben gegeten om het een eind in de wereld te kunnen schoppen. Napoleon, die kijkt alleen naar wat je bent.

Ja, je hebt gelijk, ik dwaal weer eens af. Nou, om op dat schilderij terug te komen: ik moet je zeggen, voor een ogenblik stond ik er raar van te kijken. Het was heel anders dan ik had gedacht. Maar wat ik toch wel toegeven moest dat was, dat het op deze manier toch eigenlijk nog mooier was. Veel meer ontroerend, eigenlijk. Jazeker, Jean Dupont kon er geroerd door raken, het deed me werkelijk iets. Want weet je, wat je in dat schilderij te zien krijgt, dat is niet de keizer die wordt gekroond.... Nee, nee... Wat je te zien krijgt, dat is heel wat anders. Het is het ogenblik waarop hij Jozefientje een kroon op haar hoofd gaat zetten. Met de hele familie er omheen. Zij knielt eerbiedig neer, met de handen gevouwen alsof ze de zegen van boven krijgt. En hij... hij houdt die kroon een eind boven haar hoofd... met een gebaar... ja, alsof het de kroning van Maria was. Nou, daar krijg ik het toch bijna even te kwaad van. Want die Jozefien, hoe was die in de maatschappij begonnen? Waar kwam die nou helemaal vandaan? Een weduwnaar, dat was ze gewoon. Nou ja, ze schijnt hier en daar wat te hebben gescharreld, het laatst nog met die papzak van een Barras. Maar wat wil je? Twee

koters had ze. En als dat nou de enige manier is om aan je kostje te komen, kan jij een vrouw zoiets dan kwalijk nemen? Dat mens werkte tenminste voor de kost, zeg ik dan maar gewoon. En Napoleon, die kon het niet schelen. Nee, wat dacht je. Napoleon, die kijkt alleen naar wat je bent.

Nou, om dus terug te komen op dat schilderij: als je daar diezelfde Jozefientje ziet, in zo'n sjieke witte jurk en met een sleep van hermelijn, dan besef je pas goed de ontroering die er uitgaat van zo'n plechtig ogenblik. Als zo'n eenvoudig kind daar pats boem door haar man tot keizerin wordt gemaakt. Is dat niet de gelijkheid? Is het niet gewoon de democratie? –

- Kom, Jean, - bracht één van de kameraden in het midden. – Je weet toch... -

- Wat zeg je? Oh, ik hoor het al. Ja, je hebt gelijk, ik kan het niet ontkennen: nu heeft de keizer diezelfde Jozefien op de keien gezet. Ja, ja, en nu ligt hij met die Oostenrijkse prinses in bed. Ik weet het al-le-maal. En vertel me maar niets: die griet is notabene nog familie van Marie-Antoinette. Hebben we daarvoor een revolutie gemaakt, zeg je. Maar wacht, hoor ook jij nu eens even. Ja, nee, had jij nu echt gedacht dat Jean Dupont nog nooit had nagedacht over zulke dingen? Nou, dan heb je het toch werkelijk even mis. Want punt één. Heb jij die Oostenrijkse juf ooit wel eens van dichtbij bekeken? Ik ook niet, nee, maar wat ik erover hoorde zegt me genoeg. En hadden jullie soms gedacht dat de keizer het *leuk* vond om met deze madam naar bed te moeten gaan? Kom nou toch even. Geloof me, die griet is zo lelijk als de nacht! Nee... de vrede, alleen de vrede, daar gaat het de keizer om. De vrede met die knakworsten daar in Oostenrijk. Eindelijk een beetje rust voor ons in Frankrijk: ja, daar offerde hij zijn eigen geluk aan op. Jozefien is er niet mee geholpen, dat geef ik je wel toe. Maar je weet, die heeft zo langzaamaan haar jaren. Ze is waarschijnlijk al van de leg. En als zo'n keizer nou zo graag een kind in de wieg ziet dan zeg ik: mag hij even. Zo'n keizer is tenslotte ook maar een mens.

Van die broers van 'm – ja, ook die zie je natuurlijk op dat schilderij - hoeft hij het niet te verwachten, dat is een ding dat zeker is. Dat had wel beter kunnen treffen. Lummels, als ik zo vrij wezen mag. Maar het zijn allemaal halve Italianen, moet je rekenen. Kan je dat zo'n keizer aanrekenen?(..)